

ΚΑΤΑ ΠΑΛΑΙΟΝ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟΝ

Α'. Τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης.

Γενικῶς πιστεύεται ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο σημαίνει τὸν ἔχοντα μεγάλους καὶ στρογγύλους ὡς κοτρῶνια γλουτούς. Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὑπεστήριξεν καὶ ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχοληθεὶς καλὸς δημοσιογράφος μακαρίτης νῦν Γατόπουλος. Οὗτος ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τοῦ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ζυγοῦ ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐπανεκδοθέντος Ἐμπρός, ὡς ἡμερησίας ἐφημερίδος ἐπεκαλέσθη καὶ τὸ γνωστόν ἀνέκδοτον τὸ ὁποῖον ὡς πραγματικότητά ἐθεώρησεν, ὅτι εἰς ἐκ τῶν προγόνων τοῦ μεγάλου Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ἐκπληρῶν ποτε σωματικὴν ἀνάγκην ἐγένετο ὑπὸ τινων ἀντιληπτῶν τοιοῦτους ἔχων γλουτούς, ὥστε χαρακτηριστικῶς Κολοκοτρώνης ἐπῶνο μάσθη—κατ' αὐτὸν δὲ καὶ πάντες οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης αὐτοῦ ὁ μακαρίτης Γατόπουλος ἐπεκαλέσθη καὶ τὸ ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης, ἂν ἐνθυμούμαι καλῶς, Μπιθικούρης ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, κατὰ μετάφρασιν ὠνομάζετο.

Κατὰ τῆς ἀνεπιστημονικῆς ταύτης ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τούτου, ἀπέστειλα τότε μακρὰν διατριβὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐμπρός· ἀλλὰ διακοπείσης τῆς ἐκδόσεως μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας τῆς ἐφημερίδος ὡς ἡμερησίας ἢ διατριβῆ μου αὕτη δὲν εἶδε τὸ φῶς.

Τίς ἡ ὀρθὴ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος ;

Παρατηροῦμεν ὅτι πάντα τὰ σύνθετα ἐπίθετα τὰ σημαίνοντα ἰδιότητα σωματικοῦ τινος ὄργανου ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὡς β' συνθετικὸν ἔχουσι τὸ ὄνομα τοῦ ὄργανου τούτου. Οὕτω λέγομεν π. χ. ἀσπρομάλλης, ξανθομάλλης, κοκκινομάλλης—πλακοκέφαλος, πλατυκέφαλος, στενοκέφαλος,—μακρυπρόσωπος, μικροπρόσωπος,—μακροχέρης, μικροχέρης, κοντοχέρης, χρυσοχέρης—μακροπόδης, κατωπόδης, κοντοπόδης, κουτσοπόδης. Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον θὰ ἔπρεπε καὶ ὁ πρόγονος τοῦ Κολοκοτρώνη κωτρωνόκολος νὰ ἐπωνομασθῆ.

Ἐπομνησκόμεν ὅτι ὑπάρχει ἀνεξάντλητος πληθὺς νεοελληνικῶν ὀνομάτων συνθέτων τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι κολο—π. χ. Κολογεώργης, Κολοδημήτρης, Κολοδοῦκας, Κολοκοτσᾶς, Κολοσοῦκας, Κολομπότσος, Κολο(ν)τοῦρος κ.π.ᾶ. τῶν ὁποίων πρῶτον συνθετικὸν εἶναι προφανῶς τὸ Κολῆς, συγκεκομμένος τύπος τοῦ Νικολῆς δῆλα δὴ τοῦ Νικολάου.

Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι ὁ Νικολῆς Κοτρώνης, ὁ Νικολὸς Κοτρώνης, ὁ Νικόλαος Κοτρώνης ἢ οἰκογένεια δῆλα δὴ Κολοκοτρώνης εἶναι κλάδος τῆς οἰκογενείας τινὸς Κοτρῶνη λαβῶν τὸ ὄνομα ἐκ τινος Νικολάου Κοτρῶνη ὅπως π. χ. ἡ οἰκογένεια Κολοσοῦκα ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τινος Νικολάου Σοῦκα ἢ οἰκογένεια Κολοκοτσᾶ ἐκ τινος Νικολάου Κοτσᾶ ἢ (Κοτζᾶ) ἢ οἰκογένεια Κολομπότσου ἐκ τινος Νικολάου Μπότσου. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης ταύτης ἄς ὑπομνησθῆ ὅτι τὸ ὄνομα Κοτρῶνης ἔχουσι πολλὰ οἰκογένεια ἐν Ἑλλάδι. Ὑπῆρξε μάλιστα καὶ καλὸς φιλόλογος καθηγητὴς τοῦ Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης, κατόπιν δὲ καὶ καλὸς γενικὸς ἐπιθεωρητὴς Μ. Ε. Κοτρώνης. Ἐπίσης ἄς ὑπομνησθῆ ὅτι παρὰ τοῖς Ἀλβανοφώνοις Ἰδίᾳ, τὸ ὄνομα Νικόλαος συντομεύεται εἰς Κόλιας ἐξ οὗ πλείστα ὄσα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον παράγονται οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα. Κολιαλέξης, Κολιαβέντης, Κολια(α)γλιάνης, Κολιαξίτης

κλπ. και αυτό τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης ὄχι παρὰ ἀλβανοφώνων ἀλλὰ και παρὰ ἄλλων κατοίκων τῆς Πελοποννήσου καθαρῶς Ἑλληνοφώνων, Κολοκοτρώνης προεφέρετο παλαιότερον.

Β'. Τὸ ὄνομα Πατίσια.

Περὶ τῆς ἔτυμολογίας τοῦ ὀνόματος ἀξιωμαθὲν εἶναι αἱ γνώμαι τῶν καλῶν Ἑλλήνων και ἐπιστημόνων Ἀλεξάνδρου Φιλαδελφέως ἀρχαιολόγου, Δημ. Γρηγ. Καμπούρογλου ἱστοριοδίφου τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ μὲν ὑποστηρίζοντος ὅτι ἡ λέξις παρήχθη ἐκ παραφθορᾶς τῆς λέξεως Παραδεισια, τοῦ δὲ ἐκ παραφθορᾶς τῆς Τουρκοπερσικῆς λέξεως Πατισᾶχ γενομένης γνωστῆς εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς κατόπιν ἱστορικοῦ γεγονότος συμβάντος ἐν αὐτῇ. Νομίζομεν ὅτι οὐδετέρω τῶν γνωμῶν τούτων δύναται νὰ εἶναι ὀρθή. Ἐχομεν ἄνω και κάτω Πατίσια, ὡς ἔχομεν ἄνω και κάτω Λουκίσια, ἄνω και κάτω Μπούτια, ἄνω και κάτω Λιδίσια, ἄνω και κάτω Φίκτια κ.τ.τ. Ἀρχικῶς ταῦτα ἦσαν βέβαια ἄνω Λουκίση και κάτω Λουκίση, τὰ ἐπάνω κτήματα και τὰ κάτω κτήματα κ.τ.λ. Λουκίση τινὸς ἄνω Λιδίση, ἄνω Μπούτι και κάτω Μπούτι ἄνω Φίκτι και κάτω Φίκτι κ.τ.λ. δηλοῦντα τὰ ἄνω και τὰ κάτω κτήματα τινός, Λιδίση, Μπούτι, Φίκτι τινός ἐξ αὐτῶν. Ἐλέχθη εἶτα κατὰ ψυχολογικὸν λόγον τὰ Λουκίσια, τὰ Λιδίσια, τὰ Μπούτια και ἐν συνεχείᾳ τὰ ἄνω Λουκίσια τὰ κάτω Λιδίσια κ.λ.π.

Λοιπὸν και ἐν τῇ περιοχῇ τῶν σημερινῶν Πατισίων ἄνω και κάτω θὰ ὑπῆρξε ποτὲ Πατίσης τις ἐκ τοῦ ὀποίου θὰ ὀνομάσθη ὁ τόπος ἄνω Πατίση κάτω Πατίση, Πατίσια, ἄνω και κάτω Πατίσια κ.λ.π.

Ἡ κατάληξις -ίσης, -ίσιος και ἡ συγγενῆς πρὸς αὐτοὺς -ούσης -ούσιος εἶναι ἀπὸ αἰῶνων πολλῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πατρωνυμική και ὑποκοριστική. Οὕτως ἔχομεν Χαρίσης και Χαρίσιος, Παρίσης και Μπούσιος, Μπούσης, Λουκίσης, Βροντίσης, Γιαννίσης, Καμπίσης και ἄλλα πλεῖστα δ' ἄλλα ὀνόματα λήγοντα σήμερον εἰς -ούσης Μαρούσης, Πανούσης, Μουτούσης, Γιαννούσης, Δανούσης, Ἀμοιρούσης, Χαλκούσης κ.λ.π. Συλλαμβάνοντες λέγομεν ὅτι Πατίσια ὀνομάσθη ὁ χῶρος ἐκ τοῦ ὀνόματος Πατίσης τινὸς μεγαλοκτῆμονος ἢ χωροδεσπότου ἢ τοπάρχου τινός κ.τ.τ., ὅστις ποτὲ ἔζησε και ἤκμασεν ἐκεῖ.

Ἐπεὶ τῆς ἐρμηνείας ταύτης συνηγορεῖ και τὸ ὅτι ἐν Ἀθήναις και ἐπὶ Τουρκοκρατίας και μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν και μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπῆρχε οἰκογένεια Πατούσα, εἰς τοὺς προκρίτους τοῦ τόπου ἀνήκουσα, πλεῖστα κτήματα ἔχουσα ἴδια περὶ τὴν σημερινὴν πλατεῖαν Κάνιγγος παρὰ τὴν ὀποίαν και ὀδὸς Πατούσα ἔχει ὀνομασθῆ. Ἐκ τοῦ ὀνόματος Πατούσας εὐκολα θὰ ἐσχηματίζετο τὸ ὄνομα Πατίσης, Πατίσιος ὅπως και ἀντιθέτως θὰ ἐσχηματίζετο ἐκ τοῦ Πατίσης, Πατούσης, Πατούσας.

Γ'. Τὸ ὄνομα Βιλλαρᾶς.

Περὶ τῆς ἔτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τούτου ὁ διακεκριμένος καθηγητῆς κ. Ν. Τωμαδάκης ἐδημοσίευσε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν σπουδαίαν πραγματεῖαν ἐν τῇ Ἀθηνῶν τῷ περιοδικῷ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας. Ὁμολογοῦμεν ὅμως ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν ἐπίστημεν ἐξ ὄσων ἔγραψεν ὁ κ. καθηγητῆς, ὑποστηρίζων ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο παρήχθη ἐκ τοῦ ὀνόματος βέλον. Ἡ σκέψις ἡμῶν εἶναι ἡ ἑξῆς.

Ἐν τῷ ὀνόματι Βιλλαρᾶς ὑπάρχει ἡ πατρωνυμική και μεγενθυντική κατάληξις -ρας, τὴν ῥίζαν αὐτῆς ἔχουσα εἰς τὴν ῥίζαν -αρ ἐξ ἧς τὸ ῥῆμα ἀραρίσκω, και διὰ τοῦτο σημαίνουσα τὸ ἀνῆκον ἢ τὸ προσῆκον εἰς τὸ ὑπὸ τῆς ῥίζης τοῦ ἔχοντος αὐτὴν ὄνομα-τος δηλούμενον. Ἐπάρχει ὅμως ὄνομα Βίλλας ;

α' Ἐν τῇ περιφέρειᾳ Φιλιατῶν τῆς Ἠπείρου πατρίδος τοῦ ποιητοῦ Βιλλαρᾶ ὑπάρχει χωρίον Βίλλια προφανῶς ὀνομασθὲν οὕτω ἐκ τινος Βίλλια ἢ Βίλλη ἐκεῖ γαιοκτῆμονος ἐπὶ διαφόρων ἐκεῖ συνεχόμενων τοποθεσιῶν ἔχοντος γαίας, τοπάρχου κ.τ.τ., καθ' ὃν τρόπον ὀνομάσθησαν Πατίσια ἐκ τινος Πατίσι, Λουκίσια ἐκ τινος Λουκίση,

Λιδόσια ἔκ τινος Λιδόση κ.τ.τ. Καὶ σήμερον λέγεται ἐκεῖ «πηγαῖνω στοῦ Βίλλη», «ἔρχομαι ἀπὸ τοῦ Βίλλη» κ.τ.τ.

β' Ἐν Μεγαρίδι ὑπάρχει ἡ γνωστὴ κωμόπολις Βίλλια, ἐπίσης ἔκ τινος Βίλλη ἢ Βίλλια ὀνομασθεῖσα.

γ' Ἐν Ἀργολίδι καὶ Ἀρκαδίᾳ ὑπάρχουσι οἰκογενειακὰ ὀνόματα Μποροβίλλας ἢ Μποροβίλλης (ὁ παλληκαρᾶς Βίλλας) Τζοροβίλλας ἢ Τζοροβίλλης (ὁ ἀγέρωχος Βίλλης ἢ Βίλλης) Τζαραβέλλας ἢ Τζαραβέλλης κ.ἄ.

Ταῦτα σημαίνουν ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ἠπειρῷ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα Βίλλης ἢ Βίλλας, Φραγκικῆς ἢ Ρωμαϊκῆς πιθανώτατα προελεύσεως, ἐξ οὗ φυσικώτατα ἠδύνατο νὰ προέλθῃ τὸ ὄνομα Βιλλαρᾶς, ὅπως προήλθον τὸ Νικηταρᾶς Δοξαρᾶς κ.ἄ., ἂν τὸ ὄνομα Βιλλαρᾶς ἐγράφη καὶ Μπιλλιαρᾶς τοῦτο εἶναι σύμφωνον πρὸς τοὺς κανόνας τῆς φωνητικῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἐπίσης ὑπομνηστέον εἶναι ὅτι ἐν Ἠπειρῷ ὑπάρχει οἰκογενειακὸν ὄνομα Βέλλας καὶ Βελλαῶς. Ἐν δὲ τῇ γειτονικῇ Δ. Μακεδονίᾳ τὸ ὄνομα Βέλλιος, ἐξ οὗ φυσικώτατα ἠδύνατο νὰ προέλθῃ Βελλαρᾶς Βελλιαρᾶς, Μπιλλαρᾶς Μπιλλιαρᾶς. Ἀλλὰ καὶ ὄνομα Μπέλλας (Καράμπελλας κ.τ.τ.) καὶ Μπέλλος ὑπάρχουσι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐκ τούτων ἠδύνατο νὰ προέλθῃ τὸ ὄνομα Μπιλλιαρᾶς Μπιλλαρᾶς κ.τ.τ. Ταῦτα σημαίνουν ὅτι οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει προσφυγῆς εἰς ἐξεζητημένας ἐρμηνείας. Ὡς ἐνισχυτικὸν ἀναφέρομεν ὅτι οἰκογενειακὸν ὄνομα Μπίλλης ὑπάρχει ἐν Καλύμνῳ. Τὸ ὄνομα δὲ Κορομπίλλης ἔχουσι πολλαὶ οἰκογένειαι ἐν Ἀργολίδι, ὅπου καὶ οἰκογένεια Μπιλλιαρᾶ ὑπάρχει. Τέλος θὰ πρέπη νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι τὸ ὄνομα Σπύρος ἐκφέρεται θωπευτικῶς ὑπὸ τῶν γηγενῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς καὶ ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν Πύλιος, (ὅθεν καὶ Πύλιος Γκούσης πρέπει νὰ γράφεται). Ἄν εἰς Πύλιον τινὰ Ἠπειρώτην πρέπει νὰ ἀχθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ Μπιλλιαρᾶ ἢ Βιλλαρᾶ δὲν δύναμαι νὰ γνωρίζω.